

ADAM CEBULA

MAGDALENA PŁOTKA

WPROWADZENIE. TEORIA WOJNY SPRAWIEDLIWEJ – 600 LAT PO WYSTĄPIENIU PAWŁA WŁODKOWICA NA SOBORZE W KONSTANCJI

Pytanie o możliwość moralnego uzasadnienia wojny towarzyszy filozofii chrześcijańskiej niemal od samego jej początku. Choć zjawisko wojny stanowiło nieodłączny element historii ludzkości na wszystkich jej etapach, to dopiero uniwersalny charakter zasady miłości bliźniego, głoszonej przez chrześcijaństwo, wyeksponować musiał dramatyczność dylematu związanego z koniecznością zabijania innych ludzi w sytuacji bezpośredniej obrony własnej wspólnoty politycznej, czy podczas realizacji strategicznych celów militarnych identyfikowanych – z większą lub mniejszą słusznością – przez elity przywódcze własnego państwa. Refleksja nad etyką działań zbrojnych osiągnęła swój moment kulminacyjny w okresie późnego średniowiecza – swą kanoniczną postać uzyskuje wówczas tzw. teoria wojny sprawiedliwej. To właśnie ta teoria – przetransponowana na język formuł prawnych – staje się postawą kluczowych rozstrzygnięć leżących u podłoża nowożytnego prawa międzynarodowego. Pozostając przez kolejne stulecia jedynie dalekim refleksem rzeczywistego przebiegu zdarzeń w sferze stosunków międzypaństwowych, swój realny potencjał normatywny wykazuje klasyczna koncepcja etyki wojny dopiero w bezpośrednim następstwie dwu kolejnych hekatomb dwudziestego wieku, w szczególności w trakcie procesów norymberskich, rozliczających zbrodnie II wojny światowej. W nawiązaniu do wybranych epizodów m.in. II wojny światowej, jak również szeregu innych (głównie dwudziestowiecznych) konfliktów zbrojnych,

sformułowana zostaje współczesna, odnowiona wersja teorii wojny sprawiedliwej, stanowiąca obecnie najważniejszy punkt odniesienia w anglosaskiej debacie akademickiej na temat moralności wojny. Została ona przedstawiona po raz pierwszy w opublikowanej przed czterdziestoma laty książce amerykańskiego myśliciela Michaela Walzera *Wojny sprawiedliwe i niesprawiedliwe*. W celu określenia relacji między zaproponowanym przez siebie ujęciem podstawowych zasad etyki wojny, a jej postacią klasyczną, ukształtowaną w ramach średniowiecznych dysput dotyczących sposobów usprawiedliwienia działań militarnych, stwierdza Walzer wymownie, że „uczęszczał do szkół wraz z katolickimi teoretykami wojny sprawiedliwej.”¹

Jednym z przełomowych momentów średniowiecznego sporu o prawną i moralną dopuszczalność zabijania na wojnie była prawno-dyplomatyczna rozgrywka mająca miejsce przed sześciuset laty między Królestwem Polskim a Zakonem Szpitala Najświętszej Marii Panny Domu Niemieckiego w Jerozolimie, tj. Zakonem Krzyżackim. Przedstawicielem Władysława II Jagiełły na Soborze Powszechnym w Konstancji, gdzie polsko-krzyżacki konflikt znaleźć miał swoje ostateczne rozstrzygnięcie, był wybitny polski uczyony Paweł Włodkowic². Jest on uważany za jednego z najważniejszych twórców polskiej szkoły prawa międzynarodowego³, które stanowiło dlań podstawę wykształcenia teorii wojny sprawiedliwej. Był nie tylko wielkim intelektualistą czy filozofem, lecz również „praktykiem” silnie zaangażowanym w sprawy państwowe, dyplomatą i prawnikiem. Wraz z innym mistrzem Uniwersytetu Krakowskiego, Stanisławem

1 Zob. artykuł autorstwa Michaela Walzera zamieszczony w niniejszym tomie.

2 Paweł Włodkowic (z łac. Paulus Vladimiri), z rodu Dołęgów, urodził się ok. 13179 r. w Brudzeniu na Ziemi Dobrzyńskiej. Zob. T. Jasudowicz, *Śladami Ludwika Ehrlicha: do Pawła Włodkowica po naukę o prawach człowieka*, Wydawnictwo Comer, Toruń 1995, 1.; Rektor Akademii Jagiellońskiej w latach 1414-1415. Por. J.J. Domański, Z. Ogonowski, L. Szczucki, *Zarys dziejów filozofii w Polsce. Wieki XIII-XVII*, red. Z. Ogonowski, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1989, 48.

3 L. Ehrlich, *Paweł Włodkowic i Stanisław ze Skarbimierza*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1954, 45.

ze Skarbimierza, opracował teorię prawa naturalnego (którego częścią była teoria wojny). Koncepcje te powstały na potrzeby procesu Polski i Wielkiego Księstwa Litewskiego z Zakonem Krzyżackim na soborze w Konstancji w 1415 roku⁴. Historia konfliktu polsko-krzyżackiego sięga roku 1409, gdy Jagiellonowie wypowiedzieli wojnę Zakonowi celem odebrania zawłaszczonych w toku „chrystianizacji” ziemi żmudzkiej należącej do państwa polskiego. Choć Polska wojnę wygrała (pokój zawarto w Toruniu w 1411 roku⁵), to jednak konfliktu nie rozstrzygnięto, co cztery lata później doprowadziło do procesu zakończonego sukcesem polskiej dyplomacji.

Sobór powszechny (zwołany za namową króla rzymskiego Zygmunta Luksemburczyka przez Jana XXIII) w Konstancji stał się miejscem rozprawy sądowej między poselstwem Jagiellonów (w skład którego wszedł między innymi Paweł Włodkowic) a przedstawicielami Zakonu Krzyżackiego. Sobór również stanowił okazję do zaprezentowania teorii prawa międzynarodowego (*ius gentium*) polskiej szkoły; zasady teoretyczne pozwoliły sformułować zarzuty polskiego stronnictwa wobec Zakonu oraz – na tej podstawie – domagać się zaprzestania działalności grabieżczej Zakonu Krzyżackiego na terenie Rzeczypospolitej i do jej opuszczenia. Polska dyplomacja miała za zadanie udowodnić, że polityka chrześcijańskiego neofity, jakim był wówczas Władysław Jagiełło, wobec Zakonu Krzyżackiego jest nie tylko dozwolona w świetle prawa kanonicznego – na Włodkowica spadł ciężar obrony działań zbrojnych pogańskiego króla przeciwko „obrońcom Jerozolimy” – ale także w pełni uzasadniona w świetle prawa naturalnego.

Szereg problemów natury dyplomatycznej, przed którymi stanęli Paweł Włodkowic, a wcześniej Stanisław ze Skarbimierza, sprowadzał się w praktyce do problemów z zakresu filozofii polityki: uzasadnienia

4 Sobór w Konstancji otwarto w listopadzie 1414, a zamknięto 22 kwietnia 1418. Por. tamże.

5 S.F. Belch, *Paulus Vladimiri and his doctrine concerning international law and politics*, vol. I, Mouton & Co., London-The Hague-Paris 1965, 96.

prowadzenia wojny sprawiedliwej oraz relacji uniwersalnych zasad działania wyrażonych poprzez prawo do konkretnych sytuacji⁶. Na marginesie można dodać, że w rozwiązaniu drugiego z problemów Włodkowic daje wyraz swojemu antyspekulatywnemu i praktycznemu nastawieniu⁷. Co więcej, antyspekulatywną pozycję Włodkowic broni z punktu widzenia moralności: pisze, że o ile natura rozumowania spekulatywnego, które wychodzi od zasad oczywistych, wyklucza wątpliwości i nie przyznaje żadnego argumentu przeciwnego, o tyle wyklucza także obronę oskarżonego, dlatego należałoby ją potępić jako niemoralną⁸. Pozycja ta rozstrzyga doktrynalną przynależność Pawła do *via moderna*.

Teoria wojny zatem, u której podstaw leży doktryna prawa zawarta jest w pismach procesowych i publicystycznych Włodkowica związanych z procesem w Konstancji⁹. O ile pierwszym Polakiem, który sformułował zarzuty wobec tezy o użyciu siły wobec niewiernych był Wincenty Kadłubek, to jednak sam Włodkowic opierał się w dużej mierze na publicystyce społecznej i politycznej Stanisława ze Skarbimierza, który brał udział w pertraktacjach i w sporach z Krzyżakami (przewodniczył delegacji polskiej w takich pertraktacjach w roku 1423). Prócz odniesień do kazania *De bello iusto et iniusto*¹⁰ Stanisława ze Skarbimierza teoria wojny Włodkowica nawiązuje również do teorii Rajmunda z Penjafortu¹¹, hiszpańskiego dominikanina, który dokonał próby wyliczenia pięciu warunków wojny sprawiedliwej: warunek osoby, przedmiotu, przyczyny, ducha i upoważnienia¹².

6 Tamże, 208.

7 Tamże, 210.

8 Tamże, 212.

9 Zob. Paweł Włodkowic, *Pisma wybrane*, wyd. L. Ehrlich, Warszawa 1966-1969.

10 Stanisław ze Skarbimierza, *De bello iusto et iniusto*, w: tenże, *Sermones*, cz. I, red. B. Chmielowska, Wydawnictwo Akademii Teologii Katolickiej, Warszawa 1979.

11 Prócz Rajmunda, autorytetami dla Pawła Włodkowica byli Innocenty IV, Tomasz z Akwinu oraz Petrus de Anchorano. Zob. S. Belch, dz.cyt., 80.

12 „Unde ad evidenciam clariorem procedencium et sequencium sciendum quod quinque requiruntur ad hoc ut bellum sit iustum secundum Ostiensem post Raymundum (loco

Warunki te omawia także Stanisław argumentując za Augustynem¹³, że jedynym rodzajem wojny, którą można usprawiedliwić, jest wojna o przywrócenie pokoju.

Włodkowiec – za św. Augustynem i Stanisławem ze Skarbimierza – argumentuje, że z prawa naturalnego wynika prawo do korzystania z pomocy niewiernych, jeśli to jest jedyny sposób do zapewnienia pokoju. Następnie wymienia warunki, które muszą zostać zachowane, aby wojnę uznać za sprawiedliwą: po pierwsze, wojna musi być godziwie prowadzona bądź dla odzyskania zagrabionych państwu na drodze wojny jego posiadłości, bądź w obronie tych posiadłości. W jego klasyfikacji jest to warunek z „przedmiotu” – odzyskanie własności lub obrona ojczyzny mogą być jedynym „przedmiotem” wojny sprawiedliwej¹⁴. Po drugie, mogą w niej brać udział tylko osoby świeckie – jest to warunek z „osoby”¹⁵; po trzecie, pobudki wojny muszą być szlachetne, zaś osoby biorące w niej udział – o „uporządkowanych duszach”. Zdaniem Pawła, wojna sprawiedliwa powstaje z „ducha”, który nakazuje, aby „to nie było z nienawiści albo z zemsty lub chciwości, lecz dla poprawienia i dla miłości, sprawiedliwości i posłuszeństwa, gdyż wojować nie jest grzechem, ale grzechem jest wojować dla łupu”¹⁶. Po czwarte, w wojnie sprawiedliwej niedozwolone są wszelkie akty grabieży, gwałtu itp. Warunek ten Włodkowiec rozszerza o zasadę odpowiedzialności: państwo-agresor odpowiada nie tylko „z tytułu zbrodni wojennych dokonanych z jego rozkazu

peoxime allegato), scilicet persona, res, causa, animus et auctoritas”. Paweł Włodkowiec, *Saevientibus*, I, w: tenże, *Pisma wybrane*, Wyd. L. Ehrlich Warszawa 1966-1969, 66.

13 Podział wojen na sprawiedliwe i niesprawiedliwe pochodzi z *Dysputy z Faustusem Manichejczykiem* Augustyna – wojny są sprawiedliwe jedynie wtedy, gdy wynikają z dążenia do przywrócenia pierwotnej harmonii i porządku, takim przypadkiem jest, między innymi, konieczność obrony własnej. Zob. Roman Tokarczyk, *Klasycy praw natury*, Wydawnictwo Lubelskie, Lublin 1988, 122.

14 Paweł Włodkowiec, *Saevientibus*, dz. cyt., 67.

15 “Persona scilicet habilis ad pugnandum scilicet secularis (...); nam clerico non licet nisi in necessitate inevitabili”. Tamże, 66.

16 Tamże, 66-68.

czy przyzwolenia”¹⁷, lecz także z tytułu zbrodni popełnionych przez członków jego sił zbrojnych oraz obywateli niezależnie od tego, czy popełnione one były wskutek wydania rozkazu, czy też dobrowolnie. Co więcej, państwo-agresor odpowiada również za zbrodnie powstałe na skutek uprawnionej obrony ofiar takiej napaści. Po piąte, wojna sprawiedliwa wymaga wynagrodzenia oraz naprawienia szkód i krzywd wyrządzonych podczas jej trwania; po szóste, wojna sprawiedliwa może być wypowiedziana chrześcijanom (nie tylko poganom), jeżeli tylko naruszają oni pokój¹⁸. „Przyczyną” wypowiedzenia wojny sprawiedliwej może być zatem jedynie dążenie do zachowania pokoju¹⁹. Oraz po siódme, wojna sprawiedliwa musi zostać poparta autorytetem Kościoła – jest to warunek „z upoważnienia” w podziale Włodkowica²⁰. Do warunków wyliczonych Paweł dodaje element „czasu”, gdyż jego zdaniem są pewne pory, w których nawet wojny sprawiedliwe są zakazane²¹. Warunki prowadzenia wojen wynikają z ogólniejszej zasady znajdującej oparcie w prawie naturalnym: jest to prawo zachowania siebie w istnieniu, które jest prawem właściwym całemu stworzeniu. Z prawa do zachowania siebie w istnieniu wynika również prawo do obrony własnej oraz do przeciwstawienia się przemocy.

17 „(...) causa prestiterunt quia non solum tenentur de rapinis propriis, similiter homicidiis et aliis commissis sceleribus, sed etiam aliorum, et non solum perpetrates per suos sed etiam contra suos”. Paweł Włodkowic, *Quoniam Error*, II, w: tenże, *Pisma wybrane*, dz. cyt., 254;

18 „Sextum, quod non solum contra paganos, sed etiam contra christianos potest quid bellum iustum movere. Nam sicut pacem acquirere per pugnam licet contra barbaros, ita contra christianos”. Tamże.

19 „Causa, scilicet ut si propter necessitatem pungnetur ut per pungnam pax aquiratur”. Paweł Włodkowic, *Saevientibus*, dz. cyt., 66-68.

20 „Auctoritas ut scilicet fiat auctoritate Ecclesie ubi pungnatur pro fide, vel auctoritate principis”. Tamże, 67.

21 „Posset addi sextum scilicet habitas temporis, quia quedam sunt tempora quibus bella etiam iusta sunt prohibita”. Tamże, 66-68.

Nie ulega wątpliwości, że przedstawiona przez Włodkowica – jak się okazało zwycięska – argumentacja odpowiadała w sposób bezpośredni na realne wyzwanie, wynikające z radykalnego starcia dwu odmiennych wizji kształtowania politycznych struktur piętnastowiecznej Europy. Promocja idei suwerenności organicznych – w tym niechrześcijańskich – tworców państwowych, głęboko osadzona w prawonaturalnej tradycji filozofii chrześcijańskiej, była reakcją na krwawe metody chrystianizacji stosowane przez Krzyżaków w północnych obszarach ówczesnej Litwy, tworzącej w XV wieku polityczny związek z Polską. Owo ściśle powiązanie teorii wojny sprawiedliwej z konkretnymi realiami konfliktów wojennych uwidacznia się również w jej dzisiejszej, walzerowskiej odsłonie. Obserwując współcześnie szerokie upowszechnienie się refleksji na temat moralnych aspektów działań zbrojnych, pozostaje autor *Wojen sprawiedliwych i niesprawiedliwych* zdeterminowanym rzecznikiem oparcia tego rodzaju dociekań nie na abstrakcyjnych eksperymentach myślowych, ale na materiale rzeczywistych wyzwań i dylematów, stających przed osobami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo poszczególnych krajów i zamieszkującej je ludności.

Tych ostatnich niestety – szczególnie w naszej części świata – wciąż dzisiaj nie brakuje. Obiegające świat niemal codziennie informacje o przypadkach gwałtownej eskalacji przemocy militarnej, ciągle narastającej fali terroru, czy też bezpośrednich aktach zbrojnej agresji w relacjach między państwami, powodują, że gruntowne przemyślenie podstawowych zasad etyki wojny staje się dzisiaj ponownie sprawą niezwykle aktualną. Niezależnie od presji bieżących zagrożeń, konieczność powrotu do teorii wojny sprawiedliwej warunkują również inne czynniki, z których część wiąże się z wciąż niedokończoną debatą wokół dramatycznych doświadczeń kilku pokoleń bezpośrednio lub pośrednio dotkniętych kataklizmem II wojny światowej. Przebieg ostatnich dyskusji na temat metod zbrojnego oporu wobec instalacji w Polsce reżymu komunistycznego w czasach powojennych stanowi tylko jeden z dowodów na obecność realnych napięć w polskiej

zbiorowej pamięci dotyczącej kluczowych wydarzeń historycznych ubiegłego stulecia. Przykładem bardziej pierwotnego konfliktu jest z pewnością aktualny spór o samą formułę owej pamięci – bardziej „uniwersalną” czy też wyraźnie osadzoną w perspektywie „lokalnej” – toczący się przy okazji modyfikacji projektu ekspozycji w pierwszym polskim muzeum poświęconym wojnie 1939-1945.

Niniejszy tom *Studia Philosophiae Christianae* zawiera część artykułów zaprezentowanych podczas międzynarodowej konferencji zorganizowanej w październiku 2015 r. na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie dla upamiętnienia sześćsetnej rocznicy wystąpienia Pawła Włodkowica na Soborze Powszechnym w Konstancji. Wraz z polskim przekładem wystąpienia Michaela Walzera – gościa specjalnego konferencji – stanowią one próbkę rozważań dotyczących zaledwie kilku aspektów niezwykle rozległej problematyki łączącej się z teorią wojny sprawiedliwej. Mamy nadzieję, że staną się one inspiracją do dalszych badań w dziedzinie etyki wojny – zachowującej wciąż, mimo upływu wieków, jak również próby ogłoszenia przed kilkudziesięciu laty epoki „końca historii”, swoją niezmienną aktualność.

BIBLIOGRAFIA

- Belch S.F., *Paulus Vladimiri and his doctrine concerning international law and politics*, vol. I, Mouton & Co., London-The Hague-Paris 1965.
- Domański J.J., Ogonowski Z., Szczucki L., *Zarys dziejów filozofii w Polsce. Wiek XIII-XVII*, red. Z. Ogonowski, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1989.
- Ehrlich L., *Parweł Włodkowic i Stanisław ze Skarbimierza*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa, 1954.
- Jasudowicz T., *Śladami Ludwika Ehrlicha: do Pawła Włodkowica po naukę o prawach człowieka*, Wydawnictwo Comer, Toruń 1995.
- Stanisław ze Skarbimierza, *Sermones*, cz. I, red. B. Chmielowska, Wydawnictwo Akademii Teologii Katolickiej, Warszawa 1979.
- Włodkowic P., *Pisma wybrane*, t.1-3, red. L. Ehrlich, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 1966-1969.

Międzynarodowa konferencja naukowa *The Theory of Just War. Behind the Jurisprudential Defense of (Abstaining from) Military Action*, która odbyła się w dniach 13-14 października 2015 r. na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, została zorganizowana przez Wydział Filozofii Chrześcijańskiej UKSW, Wydział Prawa i Administracji UKSW, Międzynarodowe Centrum Dialogu Międzykulturowego i Międzyreligijnego UKSW oraz Uczelnię Łazarzkiego w Warszawie. Honorowym patronatem wydarzenie objął Prezydent RP Andrzej Duda.

ADAM CEBULA

MAGDALENA PŁOTKA

INTRODUCTION. THE THEORY OF JUST WAR – 600 YEARS AFTER THE PRESENTATION OF PAUL VLADIMIRI'S *CORPUS DIPLOMATICUM* AT THE COUNCIL OF CONSTANCE

The possibility of justifying war has been explored by Christian philosophy since its very beginning. The dispute on the ethics of military action reached its climax in the late Middle Ages when the so-called just war theory assumed its canonical form. It is this theory, transposed into the language of legal formulas, which became the basis of the key principles underlying modern international law. Consideration of the most significant events of the Second World War, as well as a number of other (mostly twentieth-century) armed conflicts, led to the emergence of a renewed version of the just war theory, which is now the essential point of reference in the contemporary academic debate on the morality of war. It was presented for the first time in a book entitled *Just and Unjust Wars*, published forty years ago by the American philosopher Michael Walzer. In order to characterize the relationship between his own understanding of the ethics of war and the classic form of the just war theory, shaped in the context of the medieval debates on how to justify military action, Walzer admits succinctly that he “went to school with Catholic just war theorists.”¹

A major milestone in the medieval disputes about the legal and moral permissibility of killing in war was a legal and diplomatic controversy that took place six hundred years ago between the Kingdom of Poland and the Order of Brothers of the German House of Saint

1 See the paper by Michael Walzer in the present volume.

Mary in Jerusalem (the Teutonic Order). The representative of King Vladislav Jagiello of Poland at the Council of Constance, where the Polish-Teutonic conflict was to find its final solution, was a prominent Polish scholar named Paul Vladimiri (Paweł Włodkowic).² He is considered one of the founders of the Polish school of international law, chiefly associated with the theory of just war. A number of diplomatic challenges confronted by Paul Vladimiri, and earlier by Stanislaw of Skarbimierz, were, in fact, basic issues in political philosophy, including, for instance, the justification for waging war and the relation of some universal principles of action expressed by the law to specific situations³. Vladimiri – following St. Augustine and Stanisław of Skarbimierz – argues that the natural law involves the right to accept military assistance from the infidels, if this is the only way to ensure peace. He then lists the conditions for a just war: first, the war must be carried out in a fair manner – that is, either for the recovery of state possessions that had been robbed or in defense of such possessions. In Vladimiri’s classification, this condition concerns the “object” of war. Second, only lay people can engage in military action – this condition concerns the “person”.⁴ Third, the motives for war must be noble, and those who take part in it must be “orderly souls”: a just war is born out of a “spirit” capable of ensuring “that it should not be for hatred or revenge or greed, but for redress and through charity, justice and obedience, because it is not a crime to carry on war but it is a sin to war for loot”⁵. Fourth, all acts of looting, rape, etc. are

2 Paweł Włodkowic (Lat. Paulus Vladimiri, family name Dołęga) was born in 1379 (approx.) in Brudzeń in Dobrzyń Land, Poland. See. T. Jasudowicz, *Śladami Ludwika Ehrlicha: do Pawła Włodkowica po naukę o prawach człowieka*, Toruń 1995, 1. He served as the rector of the Akademy of Kraków in 1414-1415. See. J.J. Domański, Z. Ogonowski, L. Szczucki, *Zarys dziejów filozofii w Polsce. Wieki XIII-XVII*, ed. Z. Ogonowski, Warszawa 1989, 48.

3 S.F. Belch, *Paulus Vladimiri and his doctrine concerning international law and politics*, vol. I, London-The Hague-Paris 1965, 208.

4 “Persona scilicet habilis ad pugnandum scilicet secularis (...); nam clerico non licet nisi in necessitate inevitabili”. *Ibid.*, 66.

5 P. Włodkowic, *Pisma wybrane*, ed. L. Ehrlich, Warszawa 1966-1969, 66-68.

not allowed in a just war. Vladimiri further extends this condition by joining it with the principle of responsibility: the aggressor state is responsible not only for war crimes committed as a result of orders issued by its military commanders or with their acquiescence⁶, but also for the crimes committed by the members of its armed forces and its citizens, regardless of whether they were committed as a result of an order or voluntarily. The aggressor state is also responsible for crimes arising from the legitimate defense of the victims of such attacks. Fifth, waging a just war requires compensation for the damage and harm caused during military operations. Sixth, a just war can also be declared against Christians (and not only against pagans) if they violate peace.⁷ Lastly, a just war must be supported by the authority of the Church – this condition concerns the “authority” in the general scheme proposed by Vladimiri. To the above conditions Paul adds the prerequisite of “proper timing”, since in his view there are seasons in which waging even just wars is prohibited. These conditions for a just war derive from the more general principle of natural law, i.e. the right to preserve one’s existence, which is the law of the whole creation. The right to self-preservation also gives rise to the right to self-defense and to resist violence.

There is no doubt that the arguments presented by Vladimiri – which turned out victorious – were related to a real challenge arising from the dramatic clash of two different visions of how to shape the political structures of fifteenth-century Europe. Promoting the idea of the sovereignty of organic state entities (including non-Christian ones), deeply rooted in the natural law tradition of Christian

6 „(...) causa prestiterunt quia non solum tenentur de rapinis propriis, similiter homicidiis et aliis commissis sceleribus, sed eciam aliorum, et non solum perpetrates per suos sed eciam contra suos”. P. Włodkovic, *Quoniam Error*, I, in: idem, *Pisma wybrane*, op. cit., 254.

7 „Sextum, quod non solum contra paganos, sed etiam contra christianos potest quid bellum iustum movere. Nam sicut pacem acquirere per pugnam licet contra barbaros, ita contra christianos”. Ibid.

philosophy, was a response to the violent methods of Christianization used by the Teutonic Knights in the northern regions of medieval Lithuania, which in the 15th century formed a political union with Poland. A close link between just war theory and the reality of military conflicts is also apparent in the contemporary version of the theory put forward by Michael Walzer. When confronted with the current proliferation of reflection on the moral aspects of military operations, the author of *Just and Unjust Wars* remains a staunch advocate of basing this kind of research not on abstract thought experiments, but on the real challenges and dilemmas faced by those responsible for the security of particular countries and their citizens.

Unfortunately, such challenges and dilemmas still prevail today – especially in our part of the world. Irrespective of the pressure exerted by the current threats to world peace, the need to revisit just war theory is also highlighted by other factors, some of which are linked to the still unfinished debate over the dramatic experiences of several generations directly or indirectly affected by the hecatomb of the Second World War. The recent discussion in Poland on the methods of armed resistance to the installation of the communist regime in the country in the 1940s-50s constitutes but one piece of evidence for the presence of real tensions in the Polish collective memory of those events. A conflict of an even more basic nature is the current dispute over the very form of this memory – universal or directly embedded in the local perspective – triggered by a recent modification of the exhibition design in the newly-created national museum dedicated to the war of 1939-1945.

This volume of *Studia Philosophiae Christianae* includes some of the articles presented at an international conference organized in October 2015 at Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw to commemorate the six-hundredth anniversary of Paul Vladimír's participation in the Council of Constance. Together with the Polish translation of the keynote address delivered by Michael Walzer – the conference special guest – they constitute a small sample of

the current academic discussion in the extremely extensive research area connected with just war theory. We hope that they will inspire further research in the field of war ethics— still retaining, despite the attempts made a few decades ago to proclaim the “end of history”, its ominous topicality.

BIBLIOGRAPHY

- Belch S.F., *Paulus Vladimiri and his doctrine concerning international law and politics*, vol. I, Mouton & Co., London-The Hague-Paris 1965.
- Domański J.J., Ogonowski Z., Szczucki L., *Zarys dziejów filozofii w Polsce. Wieki XIII-XVII*, ed. Z. Ogonowski, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1989.
- Jasudowicz T., *Śladami Ludwika Ehrlicha: do Pawła Włodkowica po naukę o prawach człowieka*, Wydawnictwo Comer, Toruń 1995.
- Stanisław ze Skarbimierza, *Sermones*, cz. I, red. B. Chmielowska, Wydawnictwo Akademii Teologii Katolickiej, Warszawa 1979.
- Włodkowic P., *Pisma wybrane*, t.1-3, ed. L. Ehrlich, Instytut Wydawniczy Pax, Warszawa 1966-1969.

The international conference *The Theory of Just War. Behind the Jurisprudential Defense of (Abstaining from) Military Action*, held on 13-14 October 2015 at Cardinal Stefan Wyszyński University, Warsaw, Poland, was organized by the Faculty of Christian Philosophy, CSWU, the Faculty of Law and Administration, CSWU, the International Centre for Intercultural and Interreligious Dialogue, CSWU and Łazarski University. The honorary patron of the event was the President of the Republic of Poland, Mr Andrzej Duda.